

KORRUPSIYAGA QARSHI ICHKI NAZORAT (KOMPLAENS)
TIZIMINING HUQUQIY ASOSLARI

Korrupsiyaga qarshi kurashishda alohida ahamiyat kasb etadigan “muvofiqlik tizimi” (komplaens) tushunchasi milliy qonunchiligimizdagi bir qator hujjatlarda aks etgan.

1. O‘zbekiston Respublikasining 2017-yil 3-yanvardagi "Korrupsiyaga qarshi kurashish to‘g‘risida"gi qonuni.

Mazkur qonunda ilk marotaba quyidagi tushunchalarga normativ ta‘rif berildi:

korrupsiya — shaxsning o‘z mansab yoki xizmat mavqeidan shaxsiy manfaatlarini yoxud o‘zga shaxslarning manfaatlarini ko‘zlab moddiy yoki nomoddiy naf olish maqsadida qonunga xilof ravishda foydalanishi, xuddi shuningdek, bunday nafni qonunga xilof ravishda taqdim etishi;

manfaatlar to‘qnashuvi - shaxsiy (bevosita yoki bilvosita) manfaatdorlik shaxsning mansab yoki xizmat majburiyatlarini lozim darajada bajarishiga ta‘sir ko‘rsatayotgan yoxud ta‘sir ko‘rsatishi mumkin bo‘lgan hamda shaxsiy manfaatdorlik bilan fuqarolarning, tashkilotlarning, jamiyatning yoki davlatning huquqlari va qonuniy manfaatlari o‘rtasida qarama-qarshilik yuzaga kelayotgan yoki yuzaga kelishi mumkin bo‘lgan vaziyat;

korrupsiyaga oid huquqbuzarlik — korrupsiya alomatlariga ega bo‘lgan, sodir etilganligi uchun qonun hujjatlarida javobgarlik nazarda tutilgan **qilmish**.

Korrupsiyaga qarshi "komplaens-nazorat" tizimining muhim tarkibiy elementlaridan biri bo‘lgan korrupsiyaviy huquqbuzarliklar haqida xabar berish tartibi keltirilgan. Qonunda ilk marotaba davlat xizmatchilarining korrupsiya xatarlari haqida xabar berish majburiyati belgilandi. Unga ko‘ra, "davlat organlarining xodimlari ularni korrupsiyaga oid huquqbuzarliklar sodir etishga ko‘ndirish maqsadida biror-bir shaxs o‘zlariga murojaat etganligiga doir barcha xatarlar to‘g‘risida, **shuningdek**, davlat organlarining boshqa xodimlari tomonidan sodir etilgan shunga o‘xshash huquqbuzarliklarning o‘zlariga ma‘lum bo‘lib qolgan har qanday faktlari haqida o‘z rahbarini yoxud huquqni muhofaza «qiluvchi organlarni xabardor etishi shart” (Qonunning 26-moddasi).

2. O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining 2019 yil 27 maydagi "O‘zbekiston Respublikasida korrupsiyaga qarshi kurashish tizimini yanada takomillashtirish chora-tadbirlari to‘g‘risida»gi PF-5729-son Farmoni bilan tasdiqlangan "2019-2020 yillarda korrupsiyaga qarshi kurashish Davlat dasturi"ning 21 -bandida:

- ustav jamgarmasida davlat ulushi bo‘lgan tashkilotlarda korrupsiyaga qarshi kurashish choralari kuchaytirish maqsadida korrupsiyaga qarshi "komplaens-nazorat" (compliance control) tizimini joriy etish va uning samaradorligini monitoring qilish belgilandi.

- ushbu hujjatda korrupsiyaga qarshi "komplaens-nazorat" tizimi, birinchi marotaba aynan shu nom bilan aks etdi.

3. O‘zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining 2020 yil 17 fevraldagi 72-F-son Farmoyishi. Unga ko‘ra, davlat tashkilotlarida korrupsiyaga qarshi "komplaens-nazorat" tizimini joriy etishning ustuvor vazifalari etib quyidagilar belgilandi:

- korrupsiya xavf-xatarlarini o‘z vaqtida aniqlash, ularga chek quyish, ularning oqibatlarini, ularga imkon beruvchi sabablar va shart- sharoitlarni bartaraf etish hamda

ularni minimum darajaga tushirish;

- davlat organlari va tashkilotlarning hisobdorligi va faoliyatining shaffofligini oshirish;

- xodimlar tomonidan kasbiy odob-axloq qoidalariga qat'iy rioya etish va xizmat vazifalarini bajarishda manfaatlar to'qnashuvi haqida xabar berish va ularni hal qilish masalalarini tartibga solish;

- idoraviy chora-tadbirlarni amalga oshirish ustidan ichki nazorat mexanizmlarini kuchaytirish;

- korrupsiyaga qarshi kurashish sohasida umume'tirof etilgan xalqaro standartlar va chet el ijobiy tajribasini joriy etish.

4. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2020 yil 20 apreldagi "Neft-gaz tarmogining moliyaviy barqarorligini oshirish bo'yicha birinchi navbatdagi chora-tadbirlar to'g'risida»gi PQ-4664-son Qarori.

Unga asosan, 2020 yil 1 oktyabrga qadar neft-gaz tarmogidagi barcha korxonalarda korrupsiyaga qarshi "komplaens-nazorat" tizimi joriy etilishini ta'minlash vazifasi belgilandi.

5. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2020 yil 29 iyundagi "O'zbekiston Respublikasida korrupsiyaga qarshi kurashish tizimini takomillashtirish bo'yicha qo'shimcha chora-tadbirlar to'g'risida»gi PF-6013-son Farmoni.

Unga asosan, O'zbekiston Respublikasi Korrupsiyaga qarshi kurashish agentligi asosiy vazifalaridan biri sifatida:

- davlat va xo'jalik boshqaruvi organlari, davlat korxonalari va ustav kapitalida davlat ulushi bo'lgan korxonalar, shu jumladan banklarda korrupsiyaga qarshi ichki nazorat tizimi ("komplaens-nazorat") hamda korrupsiyaga qarshi kurashishning boshqa xalqaro vositalarini joriy etish va samarali faoliyat ko'rsatishini tashkillashtirish, zamonaviy usullar va axborot-kommunikatsiya texnologiyalari asosida korrupsiyaga qarshi monitoring olib borish, shuningdek, ularning mazkur sohadagi faoliyati bo'yicha reytingini tuzish;

- 2020-2021 yillarda barcha davlat va xo'jalik boshqaruvi organlarida korrupsiyaga qarshi ichki nazorat tizimi ("komplaens-nazorat")ni bosqichma-bosqich joriy etish choralarini ko'rish belgilandi.

6. O'zbekiston Respublikasi Prezidenti huzurida 2020 yil 27 iyul kuni o'tkazilgan yig'ilishda topshirilgan vazifaga muvofiq, 2020 yil 4 sentyabr kuni "Yashirin iqtisodiyot hamda korrupsiyaga qarshi muvofiqlik ("komplaens-nazorat") tizimi"ni joriy etish yuzasidan 26 ta vazirlik va idoralarda "Yul xaritalari" tasdiqlandi.

7. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2021 yil 6 iyuldagi "Korrupsiyaga qarshi muhosasiz munosabatda bo'lish muhitini yaratish, davlat va jamiyat boshqaruvida korrupsiyaviy omillarni keskin kamaytirish va bunda jamoatchilik ishtirokini kengaytirish chora-tadbirlari to'g'risida»gi PF-6257-son Farmoni.

Unda, davlat hokimiyati organlari va yirik xo'jalik yurituvchi sub'ektlarda korrupsiyaga qarshi ichki nazorat tuzilmalari faoliyati yo'lga qo'yilganligi qayd etildi.

8. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2021 - yil 06 - iyuldagi "Korrupsiyaga qarshi kurashish faoliyatini samarali tashkil etishga doir qo'shimcha chora-tadbirlar to'g'risida»gi PQ-5177-son Qarori.

Unga ko'ra, 2021 yil 1 oktyabrdan boshlab barcha davlat organlari va tashkilotlari, shu jumladan Qoraqalpog'iston Respublikasi Vazirlar Kengashi, viloyatlar va Toshkent shahar hokimliklarida mavjud shtat birliklari doirasida **korrupsiyaga qarshi ichki nazorat tuzilmalari** faoliyati yo'lga qo'yilishi belgilandi.

Shuningdek, korrupsiyaga qarshi ichki nazorat tuzilmalari sifatida korrupsiya holatlarini barvaqt aniqlash va oldini olish, ularning sabab va shart-sharoitlarini bartaraf etish, manfaatlar to'qnashuviga yo'l «qo'yimaslik hamda korrupsiyaga nisbatan murosasiz munosabatni shakllantirish choralarini ko'rish uchun **mas'ul ekanligi belgilandi**.

Bunda, davlat organlari va tashkilotlari korrupsiyaga qarshi ichki nazorat tuzilmalari rahbarlarini lavozimga tayinlash va ozod etish bo'yicha **O'zbekiston Respublikasi Korrupsiyaga qarshi kurashish agentligi majburiy tartibda** kelishish tartibi joriy etildi.

9. Agentlik tomonidan tashkilotlarda joriy qilinayotgan korrupsiyaga qarshi ichki nazorat tuzilmalari faoliyatini tartibga solishga qaratilgan huquqiy asos ishlab chiqildi.

O'zbekiston Respublikasi Korrupsiyaga qarshi kurashish agentligi direktorining "Korrupsiyaga qarshi ichki nazorat tuzilmalari faoliyati to'g'risidagi namunaviy nizomni tasdiqlash to'g'risida"gi buyrug'i

(Adliya vazirligidan davlat ro'yxatidan o'tkazilgan ro'yxat raqami: 3319).